



# **Offentliggjøring av beslutning etter aktsomhetsvurdering av selskaper i Gulfstatene**

KLP og KLP-fondene  
Desember 2023

## 1. Sammendrag

KLP og KLP-fondene (heretter kalt KLP) har per desember 2023 besluttet å utelukke 12 selskaper fra sine investeringer etter en aktsomhetsvurdering vi har gjort av selskaper børsnotert i Saudi-Arabia, Qatar, De forente arabiske emiratene og Kuwait (heretter Gulfstatene). 11 av selskapene er utelukket fordi vi mener det er en uakseptabel sektorspesifikk risiko for medvirkning til brudd på menneskerettigheter. Selskapene som blir utelukket tilhører sektorene Bygg, anlegg og eiendom og telekommunikasjon. I tillegg utelukker vi ett selskap grunnet en kombinasjon av tette bånd til dominerende statlige eier og en aktiv posisjon i strid med KLPs forventinger til klima- og energiomstillingsplaner.

Utelukkelsene følger av en aktsomhetsanalyse av KLPs investeringer i Gulfstatene slik disse er representert gjennom MSCIs Emerging Markets Indeks. Qatar og De forente arabiske emiratene har vært i MSCIs Emerging Markets Indeks siden 2014. Kuwait kom inn i indeksen i 2020. Saudi-Arabia ble inkludert i indeksen i 2019, men KLP har ikke investert i landet, da vi har ønsket å gjennomføre en helhetlig aktsomhetsvurdering av alle gulfstatene i forkant av eventuelle investeringer i Saudi-Arabia. Vurderingen er nå ferdigstilt og dermed vil selskaper i Gulfstatene kunne inkluderes i KLPs porteføljer, med unntak av de utelukkede selskapene listet i tabell 1.

**Tabell 1:** Oversikt over utelukkede selskaper

Secnavn	Land	Sektor
SAUDI ARAMCO	Saudi-Arabia	Energi
EMIRATES TELECOM GROUP CO	De forente arabiske emirater	Telekommunikasjon
SAUDI TELECOM CO	Saudi-Arabia	Telekommunikasjon
EMAAR PROPERTIES PJSC	De forente arabiske emirater	Eiendom
ALDAR PROPERTIES PJSC	De forente arabiske emirater	Eiendom
ETIHAD ETISALAT CO	Saudi Arabia	Telekommunikasjon
MOBILE TELECOMMUNICATIONS CO	Kuwait	Telekommunikasjon
DAR AL ARKAN REAL ESTATE DEV	Saudi-Arabia	Eiendom
OOREDOO QPSC	Qatar	Telekommunikasjon
MOBILE TELECOMMUNICATIONS CO	Saudi-Arabia	Telekommunikasjon
MABANEE CO KPSC	Kuwait	Eiendom
BARWA REAL ESTATE CO	Qatar	Eiendom

## 2. Rammene for aktsomhetsvurderinger

FNs veiledende prinsipper for næringslivs- og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper er retningsgivende for KLP. Et sentralt punkt i disse er at man skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger knyttet til blant annet menneskerettigheter forut for og så lenge KLP har en tilknytning til et selskaps virksomhet gjennom sine investeringer. Den norske Åpenhetsloven, som trådte i kraft 1. juli 2022, pålegger norske virksomheter å utføre aktsomhetsvurderinger i sine verdikjeder. For KLP betyr det blant annet at vi skal gjennomføre aktsomhetsvurderinger i forkant av særlig risikofylte investeringer og belyse risikofylte forhold i eksisterende investeringer. Investeringer i Gulfstatene vurderes å være av en slik karakter.

Det fremgår av KLP og KLP-fondenes retningslinjer for ansvarlige investeringer at vi skal gjøre aktsomhetsvurderinger i investeringene og kan beslutte aktsomhetsbaserte uttrekk av selskaper dersom det foreligger en uakseptabel risiko for å medvirke til brudd på retningslinjene basert på en kombinasjon av land-, bransje- og selskapsrisiko<sup>1</sup>. Samtidig er KLP en bred indeksbasert investor som skal balansere aktsomhetsvurderingene med en strategi som i størst mulig grad gjenspeiler relevante markedssegmenter gjennom representative indekser. I hovedsak ønsker KLP derfor å begrense antall utelukkede selskaper og fortrinnsvis benytte aktivt eierskap til å påvirke til forbedring. Målet er ikke å eliminere bærekraftsrisiko, men å være bevisst risikoen som finnes i porteføljen, og bruke ressurser målrettet til å holde det på et akseptabelt nivå.

## 3. Risiko ved investering i Gulfstatene

Gulfstatene er alle selvstendige land på den arabiske halvøya i Midtøsten. Fra et kulturelt, religiøst og politisk perspektiv har disse landene en rekke fellestrekk. Alle statene har en form for monarki med alt fra stor politisk påvirkning til absolutt og eneveldig styringsmakt. Gulfstatene er rike på naturressurser, spesielt olje og gass. I 2020 ble det estimert at 48,3 prosent av verdens oljereserver finnes i Midtøsten<sup>2</sup>. Gulfstatene har de siste årene investert stort i utvikling og infrastruktur og i større grad åpnet for investeringer utenfra. Over hele regionen vokser økonomien utenfor olje- og gassutvinning med en vekstrate på 4,8 prosent<sup>3</sup>. Behovet for kompetanse og arbeidskraft har resultert i at en høy andel av arbeidsstokken i disse landene er migrantarbeidere.

---

<sup>1</sup>

<https://www.klp.no/media/samfunnsansvar/Retningslinje%20for%20KLP%20som%20ansvarlig%20investor.pdf>

<sup>2</sup> <https://snl.no/energikilder>

<sup>3</sup> <https://www.arabnews.com/node/2391626/business-economy>. GCC inkluderer alle landene i denne analysen i tillegg til Bahrain og Oman.

Menneskerettighetsorganisasjoner som Human Rights Watch og Amnesty har i flere år rettet søkelyset mot migrantarbeidernes svake arbeidsvilkår<sup>4</sup>. Kafala-systemet, en «sponsorordning» hvor hver migrantarbeider trenger en sponsor for å få jobb, har vært utbredt i regionen. Ordningen har vært misbrukt til å begrense mange arbeideres mulighet til å bevege seg fritt inn og ut av landet. I alle gulfstatene har Kafala-systemet til dels blitt endret ved lov de siste årene og arbeidere er gitt flere rettigheter, som det å bytte jobb uten arbeidsgiverens godkjenning enkelte steder<sup>5</sup>.

Menneskerettighetsorganisasjoner fortsetter å uttrykke bekymring over etterlevelsen av menneskerettigheter i Gulfstatene. For KLP som investor i børsnoterte selskaper er behandlingen av migrantarbeidere en spesielt relevant risiko. Organisasjonene har ønsket reformene til Kafala-systemet velkomne, men peker på utfordringer knyttet til oppfølging og etterlevelse av de nye lovene. Utover risikoen knyttet til migrantarbeideres rettigheter er det også betydelige utfordringer knyttet til begrenset politisk frihet.

For å kunne gjennomføre risikovurderinger har KLP innhentet data og informasjon fra en rekke forskjellige kilder som:

- Samtaler med myndighetspersoner med kjennskap til landene i området
- Samtaler med menneskerettighetsorganisasjoner
- Internasjonale indekser som viser hvordan Gulfstatene er rangert på sivile og politiske rettigheter og arbeidsforhold. Indeksene som er benyttet er
  - a. **Global Rights Index 2023**<sup>6</sup> som vurderer land basert på deres overholdelse av kollektive arbeidsrettigheter og dokumenterte brudd begått av myndighetene og arbeidsgivere på internasjonalt anerkjente rettigheter
  - b. **Freedom House: Freedom in the World Index 2023**<sup>7</sup> som måler graden av politiske rettigheter og borgerlige friheter i land over hele verden
- Artikler og rapporter som beskriver Gulfstatenes utvikling på menneskerettigheter, Corporate Governance<sup>8</sup>, det private næringsliv<sup>9</sup>, og selskapsrapportering.

På bakgrunn av en analyse og gjennomgang av disse kildene, har KLP identifisert to sektorer i Gulfstatene der vi vurderer at det gjennomgående finnes en uakseptabel risiko for at KLP kan medvirke til brudd på menneskerettigheter. Disse sektorene er telekommunikasjon og bygg, anlegg og eiendom.

---

<sup>4</sup> <https://www.hrw.org/news/2023/06/16/qatar-six-months-post-world-cup-migrant-workers-suffer>

<sup>5</sup> <https://www.migrant-rights.org/campaign/end-the-kafala-system/>

<sup>6</sup> <https://www.globalrightsindex.org/en/2023>

<sup>7</sup> <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>

<sup>8</sup> <https://www.ecgi.global/code/corporate-governance-regulations-kingdom-saudi-arabia-1>

<sup>9</sup> <https://www.norway.no/no/saudi-arabia/for-nordmenn/muligheter-for-norsk-naringsliv-i-saudi-arabia3/>

### 3.1. Telekommunikasjon

Investeringer i telekommunikasjon i Gulfstatene reiser flere problemstillinger av betydning. Statene kjennetegnes av et autoritært styresett som begrenser ytringsfriheten og politiske rettigheter<sup>10</sup>. Det er flere selskaper som beskyldes for systematisk og omfattende overvåkning av befolkningen, både i sosiale medier og i annen kommunikasjon<sup>11</sup>. En slik overvåkning bryter med grunnleggende menneskerettigheter. Med utviklingen av avansert teknologi, inkludert kunstig intelligens (AI), forsterkes risikoen for systematisk overvåkning og sensur<sup>12</sup>. Telekomselskaper er avhengige av myndighetene for lisenser, og deres utstyr og kundedata kan misbrukes til forfølgning av kritiske stemmer og opposisjonelle i landene. Kritikere og menneskerettighetsaktivister har blitt arrestert og mange er blitt dømt som terrorister til betydelig fengselsstraff. <sup>13</sup>Myndighetenes manglende respekt for menneskerettigheter utgjør dermed en betydelig risiko for at selskapene innen telekommunikasjon kan bidra indirekte til brudd på grunnleggende menneskerettigheter. Myndighetens sentrale rolle gjør det vanskelig for KLP å ha innflytelse på disse selskapene. Det er følgelig besluttet å utelukke selskap knyttet til telekommunikasjon i Gulfstatene fra KLPs investeringer.

### 3.2. Bygg, anlegg og eiendom

Bygg, anlegg og eiendom er en arbeidsintensiv sektor der risikoen ligger i høy andel migrantarbeidere. Flesteparten av arbeiderne kommer fra Afrika eller Asia. Migrantarbeidere i Gulfstatene har alle vært underlagt Kafala-systemet som har høstet mye kritikk og der det er dokumentert flere tilfeller av misbruk av migranters rettigheter, spesielt i opptrappingen til VM i Qatar i 2022<sup>14</sup>.

Det bør tas i betraktning at det kan være forskjell på hvor konservativt, diskriminerende og utbredt systemet har vært i de ulike landene. Flere av statene har også innført arbeidsreformer som vil lette på formelle restriksjoner og diskriminering, uten at det er klart hvilken betydning dette vil få på kort sikt. Det er viktig å understreke at den lave graden av presse- og ytringsfriheten i hvert land gjør det vanskelig å skaffe en fullstendig oversikt. Videre melder Human Rights Watch at selv om det er en positiv utvikling med nye reformer, så går de ikke langt nok i avvikling av det diskriminerende systemet<sup>15</sup>. Sannsynligheten for at KLP, gjennom å eie selskaper i sektoren, blir medvirkende til brudd på menneskerettigheter

---

<sup>10</sup> <https://rsf.org/en/region/middle-east-north-africa>

<sup>11</sup> <https://rankingdigitalrights.org/2019/06/12/arab-regions-telecommunications-companies-fail-to-respect-users-digital-rights/>

<sup>12</sup> <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2023/repressive-power-artificial-intelligence#regulating-ai-to-protect-internet-freedom>

<sup>13</sup> <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2022/10/silence-is-king-the-persecution-of-activists-in-the-gulf/>

<sup>14</sup> <https://amnesty.no/sportsvasking-vm-i-qatar>; <https://www.business-humanrights.org/en/latest-news/qatars-world-cup-has-highlighted-abuse-of-migrant-workers-that-is-rife-across-the-region/>

<sup>15</sup> <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/qatar>

vrderes derfor som høy. Vi har følgelig besluttet å utelukke selskap knyttet til bygg, anlegg og eiendom i Gulfstatene fra KLPs investeringer.

### 3.3. Dominerende statlig eierskap og svake omstillingsplaner; Saudi Aramco

Kombinasjonen av et autoritært styresett og mangelfull etterlevelse av menneskerettigheter, som beskrevet over for Gulfstatene generelt, innebærer en særskilt risiko knyttet til selskap med tette bånd til statsmakten. Selskapet Saudi Aramco er 90 prosent eid av den Saudi-Arabiske staten og det vurderes som i praksis krevende å påvirke selskapet gjennom aktiv eierskapsutøvelse. Selskapet fremstår i dette perspektivet som spesielt risikofylt.

Saudi Aramco er samtidig verdens største oljeselskap og er følgelig også vurdert i lys av KLPs mål om å redusere klimautslipp til netto null i 2050, i tråd med Parisavtalen og målet om å begrense den globale oppvarmingen til 1,5°C. En rask omstilling i petroleumssektoren er kritisk for å nå målene og et prioritert tema i KLPs eierskapsutøvelse.

I en rangering av de største olje- og gasselskaperenes klimamål og omstillingsplaner, gjennomført av organisasjonen Carbon Tracker, havner Saudi Aramco helt nederst av 25 rangerte selskap<sup>16</sup>. Climate Action 100+ har årlige en detaljert gjennomgang av 40 olje- og gasselskaper. Selskapene er ikke rangert i gjennomgangen, men Saudi Aramco scorer 'rødt' på svært mange av indikatorene knyttet til klimamål, klimapolicy og omstillingsplaner<sup>17</sup>. Selskapets klimapolicy og påvirkningsarbeid reflekterer dominerende eiers aktive politikk mot utfasing av olje og gass som et klimatiltak. Tette bånd mellom stat og selskap innebærer en samlet betydelig evne til å legge makt og innflytelse bak en klima- og energiomstillingspolitikk i strid med KLPs mål.

Basert på en samlet vurdering av nærhet til autoritær styresmakt og en aktiv posisjon i strid med KLPs forventinger til olje- og gasselskapers klima- og energiomstillingsplaner er det besluttet å utelukke Saudi Aramco fra KLPs investeringer.

### 3.4. Øvrige investeringer i Gulfstatene og aktivt eierskap

Som en bred indeksbasert investor ønsker KLP i størst mulig grad å gjenspeile relevante markedssegmenter gjennom representative indekser. Investeringer i land og selskaper som har risiko for brudd på menneskerettigheter kan forsvares der vi mener å kunne påvirke til forbedring gjennom aktivt eierskap og dialog. Forutsetningen for en slik dialog og påvirkning må imidlertid være til stede. Tross risikobildet diskutert over, og utelukkelsen av selskaper i flere sektorer finnes det muligheter for KLP å påvirke positivt i Gulfstatene. Ønsket om å

---

<sup>16</sup> <https://carbontracker.org/aramco-worlds-biggest-oil-giant-ranks-last-on-climate-targets/>

<sup>17</sup> [Saudi Arabian Oil Company \(Aramco\) | Climate Action 100+](#)

tiltrekke internasjonale selskaper og investorer har ført til en profesjonalisering av næringslivet, spesielt av børsnoterte selskaper, inkludert tilgjengelighet og mulighet for dialog med selskapers ledelse.

KLP har positive erfaringer med dialog med selskaper basert i Gulfstatene. Fremover vil KLP fortsette å prioritere eierskapsutøvelse knyttet til temaer som er spesielt krevende i Gulfstatene, inkludert migrantarbeideres rettigheter, likestilling og mangfold i ledelsen. KLPs eierforventninger er at selskapene jobber systematisk for likestilling og mangfold i virksomheten. En balanse mellom kjønn og økt mangfold bør være målet i alle deler og nivåer av virksomheten. Andre bærekrafttemaer som er relevante for selskapene i denne regionen gjør vi løpende vurderinger av for aktiv eierskapsutøvelse.